

AMERİKAN ÜSLERİ

4 Ocak 1967

Gerek Kıbrıs sorunu, gerekse İkili Anlaşmalar ve Amerikan üsleri sorunu bir milletin dış politikasında karşılaşılması olağan sayılacak sorunlardan değildir. Gerek Kıbrıs, gerek İkili Anlaşmalar ve Amerikan üsleri ulusal güvenliğimizle, ulusal bağımsızlık ve egemenlik halklarımızla yakından ilgili olan sorunlardır. Hatta bir üçüncü dünya savaşının ufukta görüldüğü bugünkü dünya koşulları altında, bizim bir millet olarak var olup olmama konumuzla, yaşamsal olarak ilgili olan sorunlardır. Bunun içindir ki, partimiz bu konularda bir gensoru açılmasından yanadır. Zira milletimizin yalnız egemenliğini, bağımsızlığını değil, fiziki varlığını dahi yakından ilgilendiren bu konuda Hükümetin bugüne kadar izlediği politika, olumlu hiçbir çözüm getirememiş, aksine sorunları çıkmaza sokmak eğilimini göstermiştir.

Önce Kıbrıs sorunu üzerinde duracağız. Bu konuda son gelişmeler ülke kamuoyunda haklı ve derin endişeler uyandırmıştır. Görüşmeler gizlidir gerekçesiyle Hükümet bu görüşmelerde hangi tezler üzerinde çalışıldığı konusunda açıklama yapmaktan kaçınmaktadır. Diğer taraftan basında, özellikle bundan önceki birtakım açıklama olayları dolayısıyla Hükümete yakın olduğu bilinen bir gazetede, bu görüşmelerin sonucu hakkında çıkan haberler gerçekten endişe vericidir. Kısaca haberleri hatırlatmak isterim: Hükümete yakın olan bu gazetede çıkan habere göre, Türkiye'ye Kıbrıs'ta bir üs verilecekmiş, hatta bir söylentiye göre, var olan İngiliz Üssü Türkiye'ye verilecek ve sonra da NATO'ya devredilecekmiş.

Kıbrıs Yunanistan'a, İngiliz İmparatorluğu'nun Commonwealth sistemine benzer bir sistem içinde, o şekil bağlarla bağlanacak, Kıbrıs'a bir çeşit özerklik verilecekmiş. Bu durumda Kıbrıs'a özerklik şu şekilde, bu şekilde verilecek olsun, aslında koşullu, hem de çok küçük koşullu, Türkiye'nin politik alanda durumu kurtarmasına yetmeyecek kadar küçük koşullu bir Enosis'ten başka bir şey değildir. Bu haberleri Hükümet ve Dışişleri Bakanlığı reddetmedi. Yalnız biz öteden beri dört koşul ileri sürdük. O koşulları ileri sürmekte devam ediyoruz. O koşullara uymayan önerileri kabul etmiyoruz ve etmeyeceğiz denildi.

Bu koşulların değerlendirmesine biraz sonra geçeceğim. Önce şunu belirtmek isterim ki biz hâlâ Hükümetin Kıbrıs konusunda açık, seçik, somut olarak hangi tezi savunduğunu bilmiyoruz. Genel görüşmelerde bu söylendiği zaman, ben hatırlıyorum, Sayın Dışişleri Bakanı bunu çok olağan ve hatta çok iyi bir taktikmiş gibi göstererek; "tabii" demişti, "söylemeyiz, davul zurnayla mı ilan edeceğiz?" Oysa elbette ki biz tezimizi açık, seçik ve somut olarak ortaya koyacağız, açıklayacağız, tekrar tekrar ortaya koyacağız ki, dünya milletleri topluluğunda tezimize taraftar kazanalım. Üçüncü Dünya devletlerinin desteğini kazanmak istiyoruz. Nasıl kazanacağız? Eğer ortada ısrarla koyduğumuz açık seçik bir tez yoksa Sovyetlerin desteğini, Doğu

bloğunun desteğini nasıl kazanacağız?

Diğer taraftan bilmiyoruz, örneğin önce Kıbrıs'ın bağımsızlığından yana mıdır Hükümet, değil midir? Evet mi, hayır mı? Bunu bilmiyoruz. Enosis'e karşıyız deniyor. Şimdi, Enosis'e karşı isek, bunun karşı tezi, Kıbrıs'ın bağımsız olmasından yanayız sonucu çıkıyor. Tabii bir üçüncü şık kalıyor: iki taraflı bağlanma. Ama hep biliyoruz ki, aslında bugünkü dünya koşulları içinde iki taraflı bağlanma diye bir şey mümkün değildir. Yani, bir zamanlar ortaya sürüldüğü gibi, yeşil hat denilen hattın veya Kıbrıs'ta Rum ve Türk toplumlarının oranlarına uygun şekilde, Kıbrıs'ın sathını ikiye bölerek birisini Türkiye'ye, diğerini Yunanistan'a bağlamak asla mümkün değildir. Buna Yunanlılar karşı koyuyor. Makarios karşı koyduğu gibi, Amerika ve İngiltere, Batılı devletler, Birleşmiş Milletler'deki devletler de karşıdır. Böyle bir tez hiçbir zaman ciddi olarak tartışılmış değildir. Demek ki, şimdi Enosis'e karşıyız, ama bağımsızlık da olmayabilir, yalnızca tek taraflı bağlanma olabilir gibi bir görüş, aslında olsa olsa böyle gerçek anlamda iki taraflı bağlanma değil, durumu kurtarmaya yetmeyecek kadar çok küçük koşullu bir Enosis'ten başka bir şey olamaz.

Şimdi, öteden beri ilan ettiğimiz ve koruduğumuz koşullara bir bakalım. Bu koşullar, bu dört koşul anlaşılmaz ve belirsiz şekilde formüle edilmiş ve olumlu yargılar şeklinde değil de olumsuz yargılar şeklinde formüle edilmiştir. Yani şöyle olacaktır olmalıdır, yahut biz bundan yanayız diyeceğimize olmaması gereken tarafları belirtilmiştir. Bunlar olmayacak, ama ne olacak olumlu olarak? O yok.

Örneğin birinci koşul: "Kıbrıs anlaşmaları tek taraflı olarak değiştirilemez ve bu anlaşmalar ancak tarafların rızası ile değiştirilebilir." Oysa daha bir yıl önce Aralık 1965'te Birleşmiş Milletler'e Hükümetimizin sunduğu karar örneğine bakarsak, orada bu formülasyon biraz değişik. Tek taraflı değiştirilemez konusu üzerine parmak basmaktan çok, olumlu olarak anlaşmaların yürürlükte olduğu belirtiliyor ve bu ifade tarzından amacın bu anlaşmalarla ve halen Makarios tarafından ihlal edilmiş bulunan ilk Anayasa ile meydana gelen durumun yeniden ortaya konması gibi anlaşılıyordu. Şimdi, bu ilk koşuldaki anlaşılıyor ki, yine anlaşmalar yürürlükte, onun için tek taraflı ihlal edilemez. Ama anlaşarak, karşılıklı anlaşmayla değiştirilebilir. Değiştirilebilirse, ne yönde değiştirmeye taraftadır Hükümet? Ne gibi bir sistem önermektedir Kıbrıs için?

O ikinci koşula geliyor ve ikinci koşula baktığımız zaman, gene olumlu bir hüküm yerine, olumsuz açıdan durum belirtiliyor. Kıbrıs'taki iki toplumun biri diğerini baskısı altına almamalı, tamamen güvenlik içinde yaşamalarını sağlamalı ve bulunacak çözüm yolu iki toplumun devletin idaresine ortaklaşa katılması esasına dayanmalıdır. Peki ama bu öyle kaypak bir formül ki, bundan bağımsız bir Kıbrıs içinde toplumların kanunu da anlaşılabilir, ki aslında öyle anlaşılması gerekir, ama Yunanistan'a bağlanma söz konusuysa, pekala denebilir ki, "Efendim, biz koşulumuzdan fedakarlık etmedik, işte otonom Kıbrıs içinde de Türk toplumuna şu şu haklar tanındı" denebilir. Ama Yunanistan'a bağlanmış ve sözde özerk olan bir Kıbrıs'ta Türk toplumuna hangi hak verilirse verilsin, bu aslında gerçek anlamında Türk toplumunun Kıbrıs Devletinin yönetimine katılımı anlamına gelmez.

Üçüncü koşul, Kıbrıs hiçbir şekilde tek bir devlete bağlanmamalıdır. Dördüncü de okuyayım, sonra üçüncüye geleceğim. Dördüncü koşul, bulunacak çözüm

yolu Lozan'da Yunanistan ile Türkiye arasında kurulmuş olan dengeyi bozmayacak bir çözüm şekli olmalıdır. Yani hep olmaması gerekenler belirtiliyor, bu koşullarda olumlu olarak yapılması, olması gerekenler açık seçik belirtilmiyor. Şimdi bu üçüncü koşulda, bize öyle geliyor ki geçen yıldan bu yana Hükümetin tutumunda, politikasında bir değişiklik olmuştur. Şimdi burada, tek bir devlete bağlanmamalıdır denilince, bunun altında o gizlidir. Demek ki, iki devlete bağlanma olabilir anlamı çıkıyor. Oysa gerçek anlamda iki taraflı bağlanma mümkün, hatta söz konusu olmadığını az önce belirttim. İki taraflı bağlanma demek ki böyle göstermelik. Bize bir küçük üs vererek, bazı ödünler vererek, fakat aslında Enosis'ten başka bir şey olmayan bir çözüm yoludur. Oysa geçen yıl bir zamanlar, biz özellikle Aralık ayında Birleşmiş Milletler kararından sonra, yine hiçbir zaman açıkça formüle edilmedi ama, Hükümetin ve Dışişleri Bakanlığının bütün tutumlarından anlaşılıyordu ki, Hükümet bağımsız bir Kıbrıs tezine hiç değilse yaklaşıyor, o eğilimdedir. Çünkü Aralık ayı kararından sonra o karara katılmış olan üçüncü dünya devletlerine başvurarak bunun Enosis demek olabileceğini belirtmişiz ve 5-6 tanesinden açıklayıcı mektuplar alarak, "Biz bu karara oy verirken, Enosis'ten yana olduğumuz için oy vermedik. Biz, Kıbrıs'ın bağımsızlığından yanadır diye" açıklamalar elde etmişiz ve bununla da haklı olarak öğünüyor Dışişleri Bakanlığı. Bizim o zamanki görüşümüz, eğilimimiz, tutumumuz iki taraflı bağlanma olsa idi, herhalde bu az gelişmiş üçüncü dünya devletleri bu açıklamaları yapmazlardı. Çünkü onlar Enosis'e karşı oldukları kadar Kıbrıs'ın ikiye bölünerek iki taraflı bağlanmasına da aynı derecede karşıdılar.

Sonra, yine aynı tarihlerde gazete manşetlerinde Sovyetler Birliği'yle görüş yakınlığına geldiğimiz belirtildi. Sovyetler'in görüşüyse Kıbrıs'ın bağımsızlığı tezi idi. Eğer biz o sıralarda hiç değilse Kıbrıs'ın bağımsızlığından yana bir eğilim içinde olmasaydık, iki taraflı bağlanma da olabilir düşüncesiyle hareket etmiş olsaydık, o zaman Sovyetler Birliği'yle hiçbir yaklaşma söz konusu olamazdı.

Kıbrıs'ın bağımsızlığı eğiliminde oluşumuzun diğer bir belirtisi, Birleşmiş Milletler'de Aralık ayındaki toplantıda, Sayın Dışişleri Bakanının verdiği demeçteki bir cümle, Türkler aslında Türk toplumunun halklarını korumak peşinde değil, toprak peşinde, iki taraflı bağlanma peşinde diye yorumlara, gürültülere neden oldu. Hatta Sayın Dışişleri Bakanı neden böyle bir ifadeye bulundu diye bu Mecliste kendisinden soruldu ve kendisi eleştirilere hedef oldu, durumu açıklamak zorunda kaldı. Bütün bu belirtiler gösteriyor ki, o zaman dediğim gibi, açıkça bağımsızlıktan yana olduğumuz formüle edilmemekle beraber, Hükümet ve Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs'ın bağımsızlığından yana bir tutum içinde idi. O kadar ki, hatta sizin dediğinize göre Yunanlılardan, görüşmelere otururken iki taraflı bağlanma da söz konusu olabilir diye bir öneri gelseydi, aman bu bizim aleyhimize yine bir propaganda aracı yapılır, bu Yunanlıların bize karşı bir tuzağıdır diye Dışişleri Bakanlığı bunu söz konusu etmeyecek, dikkate almayacaktı ve deniyordu ki, eski Anayasanın belirtmiş olduğu statüden daha aşağı olmamak koşuluyla yeni bir statü yapılabilir. Ama yine Türk toplumuna devlete katılım hakkı tanınır ve uzmanlar incelemişlerdir, yalnız federasyon değil, yalnız konfederasyon sistemi değil, 17 alternatif vardır deniliyordu. Bütün bu saydıklarım kısaca gösteriyor ki, o zamanlar Türk Hükümeti ve onun

Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs'ın bağımsızlığından yana bir politika veya eğilimin içinde idi. Şimdi ne oldu da acaba, öğrenmek isteriz, o zamandan bu yana Kıbrıs'ın bağımsızlığı tezinden vazgeçilmiş ve çok küçük koşullu ve gerçekte bir Enosis olan anlaşmaya doğru gidilmiş görülüyor.

Dışişleri Bakanlığının bir yıllık tutumu hakkındaki bu değerlendirme de gösteriyor ki, gazete haberlerinde çıkan şeyler pek de gerçekten uzak olmasa gerek. Çünkü zaten başka alternatif yok. Ya Kıbrıs'ın bağımsızlığı, ya iki taraflı bağlanma, ya da sözüm ona bize de birtakım ödünler veren, aslında Enosis olan bir çözüm yoludur. Bizce gelmiş geçmiş bütün Türk hükümetlerinin ve bugünkü Türk Hükümetinin Kıbrıs konusunda başarılı bir politika yürütememesinin nedeni o kişiliği olan politika falan sözlerine karşın, asla kişiliği olan bağımsız bir dış politika yürütememeleri ve Kıbrıs'ın çözümünü daima NATO çerçevesi içinde, yani Amerika'nın telkinleri altında ve Amerika'dan yardım umarak çözmek istemeleri olmuştur. Türk hükümetleri ve bugünkü Türk Hükümeti çok önemli bir noktayı hiç anlamamış veya anlamak istememiş görünmektedir. Değil bir 40 tane dostluk, NATO, şu bu ittifakı olsa, biz Amerika'ya ne ödünler vermiş olursak olalım, Kıbrıs sorununda Amerika ve İngiltere çok yaşamsal çıkarları gereği bizi değil, Yunanlıları tutmak zorundadırlar. Böyle bir yaşamsal çıkarın söz konusu olduğu yerde ne anlaşma hükümleri, ne dostluk edebiyatı sorunları çözmez.

İngiliz İmparatorluğu ve emperyalizmi 20. yüzyılın ikinci yarısında dünyada gerileme politikası içindedir, gerilemektedir ve onun boş bıraktığı yerler Amerika tarafından doldurulmaktadır. Gerek İngiltere'nin, gerek Amerika'nın Ortadoğu'da, petrol başta olmak üzere, yaşamsal çıkarları vardır. Ortadoğu'yu kontrolleri altında bulundurmamak onların bu çıkarları bakımından zorunludur. Hele Süveyş Kanalı kaybedildikten sonra Kıbrıs'ın önemi büsbütün artmıştır. Ancak Kıbrıs'ta İngiliz, NATO -ki aslında Amerika demektir- üsleri bulunmak suretiyle, Ortadoğu ve tabii bu arada Türkiye askeri kontrol altında tutulabilir. Bunun içindir ki, Amerika ve İngiltere Enosis'e taraftardır. Enosis olursa şu şekilde, bu şekilde Commonwealth, otonomi, ne olursa olsun, Enosis olduğu takdirde orada İngiliz üsleri kalacaktır, orada NATO üsleri kalacaktır ve oradan Amerikalılar Ortadoğu'yu, bütün Doğu Akdeniz'i ve Türkiye'yi kontrolleri altında tutabileceklerdir. Bu durumda artık, "Amerika bize dostluk göstermedi, bizi anlamıyor" diye serzenişlerde bulunmak, asla politikadan anlamamak, devlet adamı niteliğine sahip olmamak demektir.

Türkiye'nin çıkarları nedir? Türkiye'nin güvenliği bakımından elbette ki Kıbrıs adasının stratejik önemi büyüktür. Bunun için gönül arzu eder ki, Kıbrıs, imparatorluk zamanında olduğu gibi, Türkiye'nin kontrolü altında, Türkiye'nin elinde olsun. Ama biliyorsunuz ki, bugün bu söz konusu değil, görüşmesi dahi yapılamıyor, münakaşa dahi edilemiyor. O zaman, biz Türkiye'nin çıkarlarını düşünerek sorunu şöyle koyacağız: Madem ki Türkiye'nin elinde olamıyor, öyle ise Türkiye'yi askeri kontrol altında tutabilecek olan stratejik önemli bu adada hiçbir yabancı devletin eli olmamalı, hiçbir yabancı devlet Kıbrıs'ta üslenerek Türkiye'yi veya Ortadoğu'daki diğer genç milliyetçi ülkeleri askeri etkileri ve kontrolleri altında tutamamalıdır. Ulusal çıkar da, mantık da bunu gerektirir. Bu bakımdan, gerek Türkiye'nin çıkarı, gerekse Türk toplumunun çıkarı, Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olmasıdır. Deniyor

ki, bağımsız devlet olursa orada sol partiler kuvvetli ve Makarios da sola eğilimli, Kıbrıs bir ikinci Küba haline gelir. TİP'in ta 1964'ten beri ileri sürdüğü bir tez var; Kıbrıs bağımsız olmalıdır derken koşulsuz bir bağımsızlık ileri sürmüyoruz. Kıbrıs uluslararası garanti altında, silahlardan, üslerden temizlenmiş, askersizleştirilmiş, tarafsızlaştırılmış, federatif, bağımsız bir Kıbrıs Devleti. Böyle bir bağımsızlık tezi baştan beri ısrarla, tutarlı şekilde savunulmuş olsaydı, böyle bir bağımsız Kıbrıs Devletini hem üçüncü dünya devletleri hiç itiraz kaydı koymadan desteklerdi, bu bakımdan onların oyunu peşinen kazanmış olurduk, hem de Sovyet Rusya ve diğer Doğu Bloğu ülkeleri desteklerdi. Hatta Batı da -Amerika ve İngiltere hariç- diğer Batılı ülkeler desteklerlerdi. Nihayet bu kadar ülkenin desteklediği ve mantığa, hukuka, adalete uygun bir tezi Amerika ve İngiltere de son değerlendirmede hiç değilse karşı tarafın, Doğu Bloğunun da askeri, silahı, üssü bulunmayacak düşüncesiyle kabul etmeye yanaşabilirdi. Hem böyle bir Kıbrıs tezi, Kıbrıs'ta iki toplumun hır gür etmeden, huzur içinde yaşamalarını da sağlayacak bir tez idi. Çünkü hep bildiğiniz gibi, federatif ülkelerde, federasyonu oluşturan toplumlar arasında iyi ilişkilerin kurulması ve onların bir arada bir devleti yürütmesi daima bir sorun çıkarır. Hele Kıbrıs'taki gibi Türk ve Rum toplumları birbirlerine silahla karşı gelecek, dövüşecek derecede hasım bir duruma gelmişse, böyle toplumların bir federatif devlet içinde bir arada devleti idare etmeleri daha zor olur. Ama devletin idaresinde, bu durumda en çok zorluk çıkaracak hangi konulardır? Askeri politika ve dış politika. Oysa tarafsızlaştırınca, askerden, üslerden, silahlardan arınınca ve uluslararası garanti altında olunca bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve tarafsızlığı, o zaman iki toplum ancak içişlerinde bir arada yaşayacak, asıl anlaşmazlık noktaları da ortadan kalkmış olacaktı. Fakat hükümetlerimiz bir türlü Amerika'nın telkinleri altında bir politika izlemekten kurtulamadıklarından, daima NATO'dan, Amerika'dan medet umdukları için ve Amerika ile İngiltere'nin de, biraz önce açıkladığım gibi, çok yaşamsal çıkarları gereği Enosis'ten yana oldukları ve olacaklarını anlamadıkları için Kıbrıs politikası bir çıkmaza sokulmuştur.

Bir sorun daha var; bir an için kabul edelim ki, bu ikili görüşmeler devam etti de, Yunanistan ile Türkiye anlaştı, bir konu üzerinde. Nasıl kabul ettirecektik acaba, üzerinde görüş birliğine varılan sonucu Birleşmiş Milletler'e ve diğer dünya devletlerine? Kıbrıs sömürge halinde bir ülke değil ki, üzerinde onunla ilgili diğer egemen devletler anlaşarak bir çözüm yolu bulunsun. Bağımsız ve egemen bir devlet olarak var olan bu niteliğiyle Birleşmiş Milletler'de yer almış, nasıl olur da egemen ve bağımsız bir devletin geleceği hakkında diğer iki devlet ondan habersiz gizli görüşmeler yapar ve sorunu kendi aralarında çözüme bağlamaya çalışır? Bunu kabul ettirmenin olanağını ben göremiyorum. Oysa anlattığım anlamda bir bağımsız Kıbrıs tezi Birleşmiş Milletler'de de savunulur, üçüncü dünya devletlerine de kabul ettirilir, Doğu Bloğuna da kabul ettirilir ve Batı Bloğundan birçok ülkelere de kabul ettirilebilir, tutarlı, akılcı, adil bir tezdur. Hem Türkiye'nin ulusal çıkarlarına uygundur, hem de [Kıbrıs]Türk toplumunun ulusal çıkarlarına uygundur.

Bu Çek silahları konusu da yine gösteriyor ki, yine böyle gerçekten kişiliği olan, bağımsız, yalnızca Türk çıkarlarına uygun bir politika izleyemediğimiz içindir ki burada da istendiği kadar etkin olamıyoruz. Makarios'un bu ikili anlaşmalara cephe

alması ve yeniden Kıbrıs'ın bağımsızlığını savunmaya geçmesi bizim için yeni bir fırsat vermişti, bu anlattığım anlamda bir bağımsız Kıbrıs tezini ortaya sürmek için. Makarios'un anladığı anlamda bir bağımsızlığı biz savunmak zorunda değiliz. Demin anlattığım tanım içinde bir bağımsız Kıbrıs tezini söylemiyorum. Anlaşıyor ki, Makarios böyle ikili anlaşmalar sonunda varılacak, Türkiye'ye küçük ödümler dahi tanıyan koşullu bir Enosis'e bile zaten taraftar değil. Zaten bundan önce çeşitli biçimlerde açıklamıştı; hem Makarios, hem de önceki ikili görüşmelere kesinlikle yanaşmamış olan Papandreu Hükümeti açıklamışlardı ki, "Hiçbir koşulla görüşmeye oturamayız ve Enosis'tir ancak çözüm yolu" diye. Ondan sonra Papandreu düştü, sağcı bir hükümet geldi, ikili görüşmelere razıymış gibi yapıldı ve sonunda bizim için, hiç yüz güldürücü olmayan, hiç de çıkarlarımıza uygun olmayan, böyle küçük koşullu Enosis'i de Makarios kabul etmedi ve bağımsızlık tezine tekrar döndü ve Çek silahlarını getirtti.

Biz hâlâ -dünkü gazeteden okuyorum- sayın Dışişleri Bakanı Amerika Büyükelçisi Mr. Hart ile konuşmuş ve Çek silahlarının Birleşmiş Milletler Barış Gücü emanatine verilmesi konusunda Amerika'nın daha etkin olmasını istemiştir. Demek ki, bu silahlar konusunda bile biz hâlâ hep Amerika'nın etkin olmasını ve hep onun bu sorunları çözmesini bekliyoruz. Bu tek taraflılıktan kurtulamadıkça ve Amerika'nın bu Kıbrıs konusundaki tutumunu ve bu tutumun temel nedenini anlamadıkça Kıbrıs konusu yitirilmiş bir dava olacaktır.

Şimdi İkili Anlaşmalara geliyorum. Bu İkili Anlaşmalar ve Amerikan üsleri konusunu, TİP daha Meclise girmeden önce ortaya atmıştı. Meclise girdikten sonra da Hükümet programının eleştirisinde bu konulan Meclise getirmiş, İkili Anlaşmaların ve Amerikan üslerinin ulusal bağımsızlığımız ve egemenliğimiz bakımından zararlarını, tehlikelerini belirtmişti. O zaman Sayın Başbakan hemen kürsüye fırlamış, "Türkiye'de Amerikan üsleri yoktur, NATO üsleri vardır; aksini söylemek ulusal çıkarlara zarar verir" demişti. Sayın Milli Savunma Bakanı da, oturduğu yerden, "yalan" diye bağırmişti. Biz ileri sürdüğümüz görüşün ve tezlerin doğru olduğunu kanıtlamak için -çünkü biliyorsunuz, program eleştirisinde de diğer önemli konularda olduğu gibi, altı kişi konuştuktan sonra derhal bir yeterli önergesi geliyor, kabul ediliyor ve Hükümetin son söylediği sözlere muhalefet yanıt vermek olanağını bulamıyor- kanıtlamak için, bize "yalan" diye bağırıldığı zaman, "Ulusal çıkarlara aykırı şeyler söylüyorsunuz" dendiği zaman, Hükümet Programının eleştirisi sırasında, bunlara yanıt vermek olanağını bulamamıştık. Bunun üzerine bir sözlü soru verdik. Sözlü soruya yanıt vermek için, hatırımda yanlış kalmadı ise, Hükümet önce 1,5 aylık bir süre istedi. O süre geçti, bir defa daha süre aldı, o süre de geçti. Ondan sonra oturum arkasına oturum, sözlü soru önergesini vermiş olan partili arkadaşımız burada bulunduğu halde Hükümet temsilcileri hiçbir zaman Mecliste bulunmadılar ve sözlü soru önergesini konuşmak, tartışmak mümkün olamadı. Daha sonra Amerika ile Türkiye'nin ilişkileri üzerinde yine partili bir arkadaş bir gensoru önergesi verdi. Fakat bu önerge kabul edilmediği için ve parti sözcüsü olarak ben konuşurken süre çok kısaltıldığı için, bu konu yine ayrıntılarıyla o zaman da aydınlatılmadı. Şimdi artık görüyoruz ki, Hükümet de Amerikan üslerinin varlığını kabul etmiştir ve bunların Türkiye'nin çıkarına olmadığını da kabul etmiştir.

Çünkü, bir kere, ne zaman bu üsler konusu, İkili Anlaşmalar sorunu söz konusu olsa, Hükümet temsilcileri daima belirtmek gereğini duyuyorlar: “Bunlardan hiçbiri bizim zamanımızda imzalanmadı.”

Demek ki, bunların imzalanmış ve uygulanmış olması pek itibar verici bir olay değildir ki bu hususu her zaman belirtmek gereğini duyuyorlar. Kaldı ki, gerek Bütçe Karma Komisyonunda, gerekse burada Sayın Dışişleri Bakanının yaptığı konuşmada, bu İkili Anlaşmaların dağınık olduğunu, uygulamada sıkıntı çıkacağını, hatta bazı maddelerinin düzeltilmesi ve düzenlenmesi gerektiğini ve bu düşünceyle de bu anlaşmaların gözden geçirilmesi için Amerika'ya öneride bulunulduğu, hatta bütün İkili Anlaşmaların bağlanacağı bir ana tasarı meydana getirildiğini belirtti. Çok hafif önlemlerle de olsa, demek ki, İkili Anlaşmaların bizim tümüyle çıkarlarımıza uygun olmayan tarafları olduğunu Dışişleri Bakanlığı kabul etmiş oldu. Kaldı ki, bir de güvence veriyor Sayın Dışişleri Bakanı ve diyor ki “Ancak şu hususu derhal belirtmek isterim ki, Hükümetimizin yüksek çıkarlarımızı zedeleyecek veya ortak savunmanın gerektirdiği adil ve dengeli, karşılıklı hak ve görevler dışında ülkemize yük getiren, ulusal çıkarlarımızı dikkate almayan hiçbir anlaşmayı imzalaması düşünülemez.” Sayın Dışişleri Bakanının belirttiğine göre, bu İkili Anlaşmalar 54 tane imiş. Üçü 1950'den önce imzalanmıştır. 31'i 1950-1960 arasında imzalanmıştır. 20'si ise 1960-1965 yılları arasında imzalanmıştır. Bu sayılar konusunda, mazur görsünler, benim sayılarım biraz farklı. 1950'den önce imzalanan ikili anlaşmalar 3 değil 5'tir. Birincisi 23 Şubat 1945'te, ikincisi 27 Şubat 1946'da, üçüncüsü 7 Mayıs 1946'da, dördüncüsü 12 Temmuz 1947'de ve beşincisi 4 Temmuz 1948'de.

Şimdi, bu İkili Anlaşmaların niteliği üzerinde durmak istiyorum. Önce Hükümet iddia etti ki, İkili Anlaşmalar NATO Anlaşmasının 3. maddesine dayanır. 3. maddeyi dikkatle tekrar tekrar okudum. Bir kere İkili Anlaşmaların içeriğinin ne olduğunu göz önünde tuttum ve bu İkili Anlaşmalar nasıl NATO Anlaşmasının 3. maddesine dayandırılır, doğrusu bunu pek anlayamadım. Zaten bu ikili anlaşmalardan beş tanesinin 1950 yılından önce imzalanmış olması gösteriyor ki, İkili Anlaşmalar, hiç değilse hepsi, NATO Antlaşmasının 3. maddesine dayandırılarak yapılmış değildir. Hiç değilse beş tanesi yapılmamıştır. Bunların içinden ikisi, en önemlisi 47 ve 48'i, sonra 1959'da imzalanmış olan bir işbirliği anlaşması vardır ki, onun da kesinlikle NATO anlaşmasıyla uzaktan ve yakından ilgisi yoktur. Sonra diğer bir hukuki ve mantıki nokta var. Birtakım anlaşmalar bir başka anlaşmanın bir maddesine dayanılarak yapılmışsa, bu demektir ki, ikinci çeşit anlaşmalar ancak uygulama anlaşmalarıdır. Yani ikinci çeşit anlaşmalarda, birinci anlaşmada olmayan önemli temel haklar ve ayrıcalıklar söz konusu olamaz. Ne hak verilecek ve ayrıcalık tanınacaksa o ana anlaşmaya göre verilir. Sonra bu hakların, imtiyazların, ilişkilerin somut olarak nasıl uygulanacağı konusunda ayrıntılı, teknik anlaşmalar ona göre yapılabilir. Oysa NATO Anlaşmasının 3. maddesi öyle formüle edilmiş ki, hep ortak savunma, ortak savunma gücünü artırma bakımından yapılacak işlerden söz ediliyor. E, peki, İkili Anlaşmalardan birinin içeriğine göre -görmedik, ama uygulamada öyle- Amerikan personeline gelen mallar gümrük vergisinden başışık. Bu malların gümrük vergisinden başışık olması Türkiye'nin ve Amerika'nın ortak düşmanına karşı ortak savunma gücünü artıran bir husus mudur? Veya Amerikalılara TRT

Yasasına aykırı olarak verilmiş radyo ve televizyon yayını yapma hakkı, buradaki personelini eğlendirmek için yaptığı bu yayınlar, NATO anlaşmasının 3. maddesinde sözü geçtiği şekilde, ortak savunma gücünü artıran bir ayrıcalık mıdır? Yargı konusu, suç işleyen Amerikalıların yargısına ilişkin bu sorun yine bu 3. maddenin kapsamına sokulabilir mi? Bundan dolayı, görülüyor ki, gerek ikili anlaşmaların bir kısmının 1950’den önce yapılmış olması ve gerekse bunların içeriği ve bu içeriğin 3. maddeyle karşılaştırılması, bu İkili Anlaşmaların iddia edildiği gibi, NATO anlaşmasına dayandırılarak yapılmış uygulama anlaşmaları olmadığını gösteriyor.

Şimdi bu anlaşmaların kısaca Devletler Hukuku bakımından niteliği üzerinde durmak isterim. *(Oturumu yöneten Başkanvekili Nurettin Ok, gensorunun gündeme alınıp alınmaması konusunda, gündeme alındıktan sonra yapılacak konuşmalar arasında fark olduğunu, ayrıntılı konuların ancak ikinci aşamada dile getirilebileceğini öne sürerek uyarıyor)* Efendim, bu farkın ben de bilincindeyim. Gündeme alınmasından yana olduğumuzu belirttim. Niçin gündeme alınması gerektiğini belirtiyorum. Tamamen konu içindeyim. Çünkü gündeme alınıp alınmaması hususundaki konular Kıbrıs sorunu, İkili Anlaşmalar, Amerikan üsleridir. Burada şimdiye kadar konuştuklarımız içinde Kıbrıs, İkili Anlaşmalar ve üslerle ilgili olmayan tek bir cümle söylemedim. Tamamen konumuzun içindeyim. Elbette ki, gündeme alınmasını haklı göstermek için ne gibi sorunlar ortadadır, onları belirtmem gerekir. Gündeme alındığı zaman soracağımız şeyler başkadır. Gensoru açıldığı takdirde, söz konusu bu anlaşmaların böyle objektif analizinden çok, Hükümetin sorumluluğunu belirlemek olacaktır. Sorular soracağız ve yanıtlarını da isteyeceğiz o zaman. Nitekim eğer gündeme alınırsa ne gibi sorular soracağımızı da biraz sonra okuyacağım. Bu bakımdan tamamen konu içerisindeyim; bu bir; ikincisi, bütün itirazlara karşın Sayın Bölükbaşı dün iki buçuk saat konuşmuştur. Aynı konuda bir grubun sözcüsü iki buçuk saat konuşur, diğeri de yirmi dakika sonra ihtarla sözünün kesileceği tehdidiyle karşılaşırsa bu elbette ki ne usule uygundur, ne de hakkaniyete... *(Başkan: “Öyle bir tehditte bulunulmadı”)* Bu, o demektir, efendim.

Bundan yedi sekiz yıl önce bir İstanbul gazetesinin sorularına yanıt veren Sayın İnönü “İkili Anlaşmalar diğer devletlerarasındaki anlaşmalar gibidir. Değişen koşullara göre değişir” şeklinde yorumda bulunmuştu. Biraz önce konuşan Sayın CHP sözcüsü de [Nihat Erim] aynı görüşü, başka bir şekilde ifade ettiler: “Bu İkili Anlaşmalar devletler hukukuna uygun mudur, değil midir, bunları bilmiyoruz’ dediler. Bizce hiç de bu soru böyle belirsiz değil. İkili anlaşmaların devletler hukukuna aykırı olduğu gayet açık ve seçik ortadadır. Birincisi, devletler hukukuna göre, iki taraf arasında yapılan bir anlaşmada o anlaşma hükümleri taraflardan birinin iç hukukuna dayandırılmaz, iç hukukuna atıfta bulunulamaz. Oysa İkili Anlaşmalarda, hiç değilse metinlerini bildiğimiz, örneğin 1947 anlaşmasının metni, 1959 anlaşmasının metni elimizde var, her iki metinde gayet açık ve seçik olarak Amerikan iç hukukuna atıf vardır. Örneğin 1947 anlaşmasının, Askeri Yardım Anlaşmasının birinci maddesinde “Amerika Cumhurbaşkanı, Kongre Yasasına ve bunun değişiklik ve ek yasalarına göre yardım yapacaktır” deniyor. Yardım Amerikan yasasına ve hatta, o zaman var olan yasalara değil, ondan sonra da yapılacak değişikliklere göre yapılacaktır deniyor. Amerika’ya, yardımı tek taraflı kesmek yetkisi tanınıyor.

Demek ki, karşılıklı bir anlaşma, karşılıklı bir yükümlülük durumu yok. Tek taraflı kesilebiliyor. Ondan sonra ünlü 4. maddesi var ki, Johnson, mektubunda buna dayanarak bizim onlardan aldığımız silahları bizim Kıbrıs'ta kullanmamıza engel olmuştur ve o madde de açık seçik gösteriyor ki, Türkiye'nin egemenlik haklarına açıkça aykırı bir hükümdür. Bu bakımdan devletler hukuku bakımından geçerli sayılacak anlaşma değildir.

1959 anlaşmasıysa büsbütün korkunçtur. Orada da yine Amerikan iç hukukuna atıf vardır. Amerikan Kongresince kabul edilmiş olan, adına Eisenhower doktrini denilen doktrine atıf vardır ve buna dayanılarak Türkiye'de, Türk Hükümeti istediği takdirde, Türkiye'nin iç işlerine Amerika'nın silahlı müdahalede bulunması hakkı tanınmıştır ki, bu da devletler hukuku bakımından uygun bir anlaşma olarak kabul edilemez. Bu bakımdan, bu anlaşmaların devletler hukukuna uygun olmadığı çok açık olarak ortadadır. Devletler hukuku bakımından önemli olan diğer bir noktada da, anlaşma yapan taraflar, karşılıklı birbirlerinin egemenlik ve bağımsızlık haklarına saygılı olurlarsa, eğer egemenlik haklarında bir kısıtlama olacaksa bu, mutlak bir karşılıklılık kuralı üzerinden olur. Oysa NATO personel statüsüne ait anlaşmada bu karşılıklılık kuralı yoktur. Gerçi öyle formüle edilmiştir ki, kâğıt üzerinde kuramsal olarak vardır gibi görünür. Çünkü Türkiye, Amerika diye söz edilmez de, gönderen devlet, kabul eden devlet denir ve gönderen devlete birtakım haklar, ayrıcalıklar tanınır. Her iki taraf da gönderen durumuna geldiği takdirde aynı haklara, ayrıcalıklara sahip olacağına göre, kuramsal olarak, bir karşılıklılık varmış gibi görünür. Oysa, hep biliyoruz ki, NATO ittifakı Sovyet Rusya'ya karşı bir ittifak olduğu için, Amerika'nın bizde üsler kurması söz konusu olmuş ve kurulmuştur. Ama ne Türkiye'nin, hatta ne de Batı Avrupa devletlerinin Amerika'da üs kurması söz konusu olmamıştır. Bu bakımdan, Türkiye hiçbir zaman gönderen devlet durumuna gelmemiştir ve gelememiştir. Gönderen devlet durumuna gelmeyip daima kabul eden devlet durumunda olunca da karşılıklılık kuralı uygulamada bozulmuştur ve sonuç olarak Amerikalılara gümrük bağımsızlığından, radyo-televizyon yayınları yapma hakkından, suçluluğu saptamada tanınan Türk yasalarına aykırı ayrıcalıklardan, üslerin Amerikan kumandanlığında olmasına kadar ulusal bağımsızlığımız ve egemenliğimizle asla bağdaşmayan, aksine çok zararlı olan ödümler verilmiştir. Bu iki noktadan, İkili Anlaşmaların devletler hukukuna uygun olmadığı kesinlikle ve açıklıkla ortadadır.

Sayın Çağlayangil diyor ki: "Suç işleyen bir askeri personelin o suçu işlerken görevde olup olmadığını belirleyecek makam, gerçekten de o personelin bağlı olduğu komutanlıktır. Bu bakımdan bir Amerikalı suç işlediği zaman, o Amerikalının suç sırasında görevli olup olmadığını Amerikan makamlarının saptaması normaldir. Ve NATO ülkeleri de bunu böyle anlıyor." Yalnız, diyor Sayın Dışişleri Bakanı, "Amerikan makamlarının suç işleyeninin o sırada görevli olup olmadığı hakkında verdiği karara, suçun işlendiği ülke makamları", yani bizim olayımızda Türkiye'nin yetkili makamları, "İtiraz etmek ve gerektiğinde Amerikan makamının verdiği kararı kabul etmemek hakkına sahip olmalıdır ve biz bu yargı konusunu bu şekilde değiştireceğiz" diyor ve daha önemli bir şey söylüyor, "Ve fiilen uygulama bugün böyledir. Hukuken değişmemiş ama fiilen değişmiştir" diyor. Biz kendilerinden rica

edeceğiz, uygulamada bize böyle olaylar gösterebilirler mi? Şimdiye kadar gazetele-
re yansıyan bütün olaylarda, suç işleyen Amerikalıya, Amerikan makamları görev
başındadır diye belge vermişlerdir ve bizim savcılar da suçlu Amerikalıyı tahliye
etmişlerdir. Biz böyle biliyoruz. Şimdi bunun aksi uygulamada varsa, lütfen söy-
lesinler. Hangi olayda bir Amerikalı suç işledi de Amerikan makamları, o sırada
görevlidir dediler de, bizim mahkemeler veya savcı, Amerikan makamlarının bu
kararını kabul etmedi, reddetti ve Amerikalıyı tevkif ederek Türk yasalarına göre
yargıladı? Bu örnekleri öğrenmeyi çok isteriz.

Şimdi geliyorum üsler konusuna: Bir defa Sayın Dışişleri Bakanı bu üslerden
ortak savunma tesisleri olarak söz ediyor ve diyor ki “Bu tesislerin sırf Amerika
Birleşik Devletleri’nin savunmasına ve çıkarlarına hizmet ettiği, bu tesislere, hangi
kademede olursa olsun hiçbir resmi Türk yetkilisinin girmesine izin verilmediği
gerek basında, gerek Meclislerimizde birçok defalar iddia ve ifade edilmiş ve Hükü-
metimiz bu konuda ağır eleştirilere hedef olmuştu. Bu konu, ilgili makamlarımıza
mensup yetkililer tarafından, NATO Anlaşması çerçevesinde imzalanmış anlaşma-
lara göre kurulmuş bulunan bu tesislere gidilmek suretiyle yerinde incelenmiştir.
Yapılan bu inceleme gezilerinde anlaşmalarla onaylanan hak ve görevlerimizin fiili
duruma uyduğu memnuniyetle görülmüştür.”

Burada üç nokta var. Birisi, en hafifinden başlayayım, heyet gitmiş ve Türk yet-
kililerinin üslere girebildiğini saptamış. Şimdi, Sayın Dışişleri Bakanının bu açıklama-
ması bile gösteriyor ki, bir heyet gidip durumu saptayınca kadar, Türk Hükümeti
yetkilileri bu üslere girer mi, girmez mi diye haberleri yok veya girmeye teşebbüs
edilmemiş ve şimdi bu itirazlar ve eleştiriler oldu diye ancak, yetkililerden bir heyet
oluşturularak üslere gidilmiş, aaa! giriliyormuş demek. Böyle mi olmalı bir egemen,
bağımsız devletin ve onun Hükümetinin tutumu? Bu üsler kurulduğu andan itiba-
ren, her gerek görüldüğü anda, Türk yetkilileri bu üslere girebiliyor olmalı idi ve
giriş girmediklerini, itirazlardan sonra özel bir heyet göndererek saptamak gereği
ortaya çıkmamalıydı. Bu itirazlar karşısında Sayın Dışişleri Bakanı göğsünü gere
gere “Ne demek efendim, her zaman giriyorlar, çıkıyorlar, işte falanca zamanda fi-
lanca, falanca zamanda filanca devamlı surette girmişlerdir, her istediğimiz zaman
da giriyoruz” diyebilmeliydiler. O durumda olmadıkları için özel bir heyet gönderip
durumu saptamışlardır. Bu şekilde bir yalanlama aslında iddianın doğrulanmasın-
dan başka bir şey değildir.

Konunun ikinci, can noktası, Türk yetkililerinin böyle izin alarak ara sıra ince-
lemek için üslere girip girmemesi değildir. Parti olarak, en yüksek Türk yetkilileri
dahi üslere giremiyor iddiasını, bu üslerin ne derece bizim kontrolümüzün dışında
olduğunu gösterme amacıyla en aşırı bir örnek olarak ileriye sürdük. Yani bu derece
bizim kontrolümüzün dışındadır demek istedik. Fakat tatalım ki, her gerektiği veya
istendiği zaman, Genelkurmay Başkanlığından izin alınarak Türk yetkilileri üslere
girebiliyor. Bu, sorunu çözümümez ki, esas bu değil ki. Üslerin ortak savunma te-
sisleri olduğunu iddia edebilmek için bu üslerin ortak komutanlık altında olması
gerekir. Bu üsler Amerikan komutanlığına mı bağlı, yoksa Türk ve Amerikan Kar-
ma Komutanlığına mı bağlıdır? Bu üslerin ortak savunma tesisleri olabilmesi için
orada devamlı olarak Amerikan personeliyle beraber Türk personeli bulunmalı ve

üslerin operasyonu, idaresi ortaklaşa yapılmalıdır. Gerçi biliyoruz, denecektir ki, üslerde Türk personeli var. Ama Türk personeli ne için var? Zaten NATO Anlaşması diyor ki, üslerin güvenliğini sağlamak, o üslerin bulunduğu ülkeye aittir. Bu bakımdan o zaten var. Üslerin güvenliğini sağlamak için Türk askerlerinin bulunması, o üslerin idaresinin, operasyonunun Türk personeliyle Amerikan personelinin ortaklaşa idaresinde olduğu anlamına gelmez, bu farklı. Bu bakımdan bu üsler Amerikan kumandasında olduğu sürece, oradaki Amerikan kumandanları da Pentagona bağlı olduğu sürece, bunların operasyonu Amerikalıların elinde bulunduğu sürece, kararlar ortak alınmadığı sürece, hele atom silahlarının tetiği Türk makamlarının elinde olmadığı sürece bu tesislerden ortaklaşa savunma tesisleri olarak söz edilemez. Sorunu yalnızca böyle yetkililerin girip çıkmaları şekline koyup, biz bir heyet gönderdik, girebildi, demek ki bu ortak savunma tesisleridir demek, sorunu çok hafife almak ya da bilmiyorum ne gibi bir düşüncedir.

Biz o yanıt verilmeyen sözlü soru önergemizde, birtakım sorular sormuştuk. Eğer gensorunun gündeme alınması kabul edilirse, bu soruların yanıtlarını Sayın Hükümetten rica edeceğiz. Bu İkili Anlaşmaların, anlaşma terimini, devletler hukuku taraflarını, tarafları bağlayıcı nitelikte her türlü belge karşılığında kullanıyoruz. Bu anlaşmaların hepsi Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayından geçmiş midir? Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayından geçmemiş olanlar varsa, bunlar hangileridir? Hepsi yürürlükte midir? Değil ise hangileri yürürlüktedir? TBMM'nin onayından geçmemiş İkili Anlaşmalar varsa, bunlar arasında bakanlıklarca imzalanmış, örneğin Milli Savunma Bakanlığımız, Maliye Bakanlığımız, İçişleri Bakanlığımız tarafından imzalanmış olanlar var mıdır? Varsa bunlar hangileridir? Hangi bakanlıkta, hangi tarihte imzalanmıştır? Süreleri nedir? Bunlar hangi yasanın verdiği yetkiye dayanılarak imzalanmıştır? Amerika Birleşik Devletleri'ne İkili Anlaşmalardan herhangi birinin hükümlerini genişleten veya yeni olanaklar sağlayan sözlü izinler verilmiş midir? Verilmiş ise bunlar nelerdir? Hangi tarihlerde ve kimler tarafından tanınmıştır? Bu fiili durumlardan hangileri devam etmektedir? Türkiye'de Amerika Birleşik Devletleri'ne radyo ile yayın yapma izni verilmiş midir? Verilmiş ise bu izin hangi anlaşmayla, hangi tarihte ve hangi makam tarafından verilmiştir? Verilmemiş ise, Amerikalılar tarafından fiilen radyo yayını yapılmakta mıdır? İkili Anlaşmalarla Amerika Birleşik Devletleri'ne Türkiye topraklarında askeri üsler ve tesisler kurmak ve kullanmak hakkı tanınmış mıdır? Tanınmış ise, bu hakları içeriği ve kapsamı nedir? Amerika'ya Türkiye'de askeri üsler ve tesisler kurmak ve kullanmak hakkını veren İkili Anlaşma hangi tarihlerde imzalanmıştır? Bunlar kaç tanedir, süreleri ne kadardır? Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayından geçmiş midir? Bu üslerdeki Amerikan komutanlığı Pentagonu mu, yani Amerikan Genelkurmayına mı, bizim Genelkurmay Başkanlığımıza mı bağlıdır? Bu üsler Türkiye ile Amerika tarafından ortaklaşa kullanılıyorsa bu ortak kumandanlığın adı nedir? Teşkilatı hangi yasayla kurulmuştur? Türk ve Amerikan komutanları arasında yetkiler nasıl bölüştürülmüştür? Son kararı verme yetkisi Türk komutanlığına mı, Amerikan komutanlığına mı aittir? Bu üslerin dış emniyetini sağlamakla görevli olanlardan başka, üslerin içinde Türk komutan, subay, astsubay ve erleri var mıdır? Varsa, üslerdeki istisnasız bütün silahların ve araçların korunmasında, bakımında, eğitim, haber alma veya savaş

amacıyla kullanılmasında Türk komutan, subay, astsubay ve erleri Amerikalılarla fiilen eşit durumda mıdır? Üslerdeki istisnasız bütün silah, araç ve tesisleri Türkler de fiilen kullanma yetkisine sahip midirler? Bu yetki ve olanaklardan yoksun bulunuyorsak, Türk Hükümeti bu üsleri denetlemek ve bu üslerde meydana gelen olayları devamlı şekilde ve doğru olarak öğrenip bilgi alma olanaklarına hukuken, fiilen sahip midir? Özellikle bu üslerdeki silah, araç ve tesislerin bilgimiz ve onayımız dışında Amerikalılarca kullanılmasından doğabilecek ağır sonuçları, hele bir savaş nedeni olabilecek fiil ve hareketleri, önceden öğrenmek ve önlemek olanakları Hükümetimiz için var mıdır? Varsa bunlar nelerdir? Bu olanaklar ne gibi fiili ve yasal güvencelere bağlanmıştır? Amerika Savunma Bakanlığı yetkililerinden biri tarafından açıklandığı gibi, Türkiye’de atom başlıklı füze bombalar var mıdır? Bunların Amerikalıların koruması altında bulunduğu ve ancak Amerika Cumhurbaşkanlığı emriyle kullanılabileceği doğru mudur?

Birkaç gün önce gazetelerde kim olduğu belli olmayan, yalnız bir sözcü diye söz edilen biri bir açıklama yaptı. Ve atom silahlarının kullanılmasında bizim de karar sahibi olduğumuzu söyledi. Bu habere inanmak güçtür. Bunu değil bize, dünyanın hiçbir yerinde Amerika atom silahlarını kullanma kararını bir başka devlete bırakamaz. Zaten Amerika ile Fransa arasındaki uyuşmazlık noktalarından biri de budur. Kaldı ki, son geçen Mayıs ayında bu nükleer silahların planlama toplantısına katılmış olan Milli Savunma Bakanınız Sayın Topaloğlu, yurda dönüşünde verdiği demeçte, “Nükleer silahların kullanılmasında son karar Amerika’dadır” diye düzeltti. (Başkan: “Bu söyledikleriniz tutanaklarda var mı?”) Konuşulmadı ki, efendim, biz geri almak zorunda kaldık, aylardır bekledikten sonra.

İkili anlaşmalarla kurulmuş askeri tesis ve üslerin toplam olarak yüzölçümü ne kadardır? İşgal ettikleri topraklar için Amerika Birleşik Devletleri Türkiye’ye kira veya tazminat şeklinde bir para ödemekte midir? Ödemekte ise bunun yıllık tutarı nedir? Türkiye’de bulunan Amerikan görevlilerinin aile ve yakınlarının ihtiyaçları için yurdumuza ithal edilen mallara tanınan gümrük bağımsızlığı 1947 yılından bu yana Hazineye yaklaşık olarak ne kadar vergi kaybına neden olmuştur? 1947’den bu yana yurdumuzda suç işlemiş, fakat Türk mahkemelerince yargılanamamış olan Amerikalıların sayısı nedir? Amerikan mahkemeleri bunlardan kaçını cezalandırmıştır ve ne gibi cezalar verilmiştir? Bu suçların Türk yasalarına göre cezaları nelerdir? Suçtan zarar görmüş olan vatandaşlarımıza veya ailelerine Amerikan makamlarınca herhangi bir tazminat ödenmiş midir? Ödenmiş ise tazminat bedelleri, benzer hallerde Amerikalılara ödenen tazminat bedellerine eşit midir? TUSLOG’un⁽¹⁾ yetki ve görevleri nelerdir? TUSLOG hangi Genelkurmay Başkanlığının emrindedir? Başında bulunan komutan Amerikalı mıdır, Türk müdür, hangi tarihte kurulmuştur? TUSLOG işveren sıfatıyla Türk işçisi çalıştırmış mıdır? Çalıştırmışsa Türk işçisinin yasal haklarına saygı göstermiş midir? Yetkili sendikalarla toplu sözleşmeler imzalamış mıdır? İmzalamışsa toplu sözleşme hükümlerine uymuş mudur? Türk işçileri veya sendikaları tarafından TUSLOG aleyhine dava açılmış mıdır? Açılmışsa TUSLOG Türk mahkemesinin yargı hakkını kabul etmiş midir? Türk mahkemelerince verilmiş ilamların icrasına karşı koymuş mudur? Tampeyn⁽²⁾ ne amaçla kurulmuştur, gerçek kimliği nedir? Bu kuruluşun yasalarımız karşısında durumu nedir?

Hükümetimiz, Amerika Birleşik Devletleri'yle imzalanmış bütün İkili Anlaşmaların ulusal bağımsızlık ve egemenlik haklarımızla tamamen bağdaştığına inanmakta mıdır? Değilse, bunlar arasında ulusal bağımsızlığımız ve egemenliğimizle bağdaşmayanlar hakkında ne düşünmektedir? Bu gibi anlaşmaların yürürlükten kaldırılması için Hükümet ne gibi girişimlerde bulunmuştur?

Son olarak bir soru daha var. O da üslerden ayrı olarak var olan radar şebekeleri hakkındadır. Bu radar şebekelerinin işleyişi hakkında resmi bir bilginiz yoktur. Bizim öğrendiğimize göre radar şebekeleri, aldıkları bilgileri doğrudan doğruya Amerika'da Pentagon'a, yani Amerikan Genelkurmayına bildiriyor. Amerikan Genelkurmayı bu haberleri süzgeçten geçiriyor, kendince gerekli gördüklerini NATO teşkilatına bildiriyor ve biz de NATO kanalıyla bundan bilgi sahibi oluyorduk. Özet olarak, bugünkü durumuyla bu Amerikan üsleri için hiçbir şekilde ve anlamda ortak savunma tesisidir denilemez. Bu üsler ve İkili Anlaşmalar NATO Anlaşması dahilinde ve ona dayanarak yapılmış denemez. Üslerin ortak savunma tesisleri olabilmesi için bunların Türk ve Amerikan ortak komutanlığına bağlı olması ve üslerin kullanılmasında ve idaresinde Türklerin de eşit haklarla aynı derecede katılmaları ve Türkiye'nin haberi olmadan, onayı olmadan bu üslerden hiçbir uçağın havalandırılması, diğer bir Ortadoğu devletine karşı hiçbir harekete geçilmemesi gerekir. Bunlar olmadıkça, bu üsler tamamen Amerikan çıkarlarına hizmet eden Amerikan üsleridir. Ortak savunma tesisi değildir.

Yine NATO'nun kendi hükümlerine ve maddelerine baktığımız zaman böyle bir entegre komutanlık kurulacağına dair bir ize, bir belirtiye rastlamıyoruz. Entegre komutanlık durumu, bir hüküm olarak, anlaşmanın kendisine konmuş değildir. Uygulamada Amerika tarafından yaratılmış olan bir durumdur. Entegre komutanlık, yani bütünleşmiş bir komutanlık, aslında gerçek anlamda entegre değildir, Amerikanın emrine bağlı bir komutanlıktır. En üst paye Amerika, İngiltere ve Fransa'ya tanınmıştır. İngiltere ve Fransa dahi Amerika karşısında eşit durumda olmadığı içindir ki, Fransa NATO'nun ittifakından değil, fakat NATO organizasyonundan çekilmektedir. Hani Fransa NATO'dan çekiliyor diyoruz. Oysa Fransa'nın asıl karşı çıktığı nokta NATO anlaşması değil, NATO anlaşmasının uygulama şeklindedir. NATO'nun entegre komutanlığı NATO'ya dayandırılarak yapıldı denilen İkili Anlaşmalar ve Amerikan üsleridir. Atom silahlarının tekeli Amerika'da olduğu sürece, onun tetiğinde Amerikanların parmağı buldukça, Amerikan Cumhurbaşkanı'nın yetkisi kapsamında oldukça, nükleer silahları kullanma hakkı entegre komutanlık, Amerika'nın emrinde olan bir komutanlık olmaktan ileri gitmez. Kaldı ki, birkaç defa bu Mecliste de açıklandığı gibi, biz Silahlı Kuvvetlerimizin hemen hepsini, hepsi denecek kadar hepsine yakın bir kısmını NATO Kumandanlığı emrine vermişiz. Bu bizim ulusal çıkarlarımız bakımından, ulusal bağımsızlığımız bakımından aykırı bir durum, zararlı bir durum olduğu gibi, -ki zararlı olduğu 1964 Kıbrıs krizinde açık seçik ortaya çıkmıştır, Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunmak isteği karşısında askeri serbestimizin kısıtlanmış olduğunu görmüştük- aynı zamanda bu durum Anayasanın 110. maddesine açık olarak aykırıdır. Anayasanın 110. maddesi, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını Türk Genelkurmay Başkanlığına veriyor. Bu bakımdan, değil silahlı kuvvetlerimizin bütününe yakın bir kısmının, hatta kü-

çük bir kısmının dahi NATO veya Türk Genelkurmayından başka bir komutanlığın emrine bağlanması Anayasanın açık seçik ihlali durumunu gösteriyor.

Bizim NATO'ya girişimizin ve NATO'da kalmamızın başta gelen ve tek nedeni olarak, Rusların bize karşı besledikleri saldırgan emeller ve bu NATO ittifakının bizi olası Rus saldırısına karşı koruyacağı iddiasıdır. Şimdi bu konunun üzerinde de durmak gerekiyor. NATO acaba, gerçekten bir Rus saldırısı karşısında bizi otomatikman bu saldırıya karşı koruyacak bir ittifak mekanizması mıdır? NATO, Türkiye'nin her ne şekilde olursa olsun, Sovyetler'den, Doğudan gelecek bir saldırıya karşı korunması için yapılmış bir ittifak mıdır, yoksa başka bir şey için yapılmış bir ittifak mıdır?

NATO ittifakı, Amerika'nın bir üçüncü dünya savaşını göz önünde bulundurarak, meydana getirdiği bir dünya stratejisinin parçasıdır. Amerika bu dünya stratejisi balonundan, Türkiye'nin savunmasını gerekli gördüğü takdirde, NATO mekanizmasını işletir ve Türkiye'yi korur. Kendi stratejisi bakımından Türkiye'yi korumayı gerekli görmezse, korumaz. Bir defa genel olarak biliyoruz ki, askeri stratejide daha sonra hamle yapmak, daha iyi bir pozisyona girmek için ilk hamlede bazı pozisyondan geri çekilme diye bir taktik vardır. Bu bakımdan, Sovyetler'le savaş halinde pekâlâ mümkündür ki, daha sonra elverişli bir pozisyona girmek amacıyla veya Türkiye'nin ilk saldırı halinde savunulamayacak bir durumda olduğu hükmüne varılarak, Türkiye'yi bu ilk aşamada Amerika savunmaz, çekilir buradan ve daha sonra kurtarma durumuna geçer.

Nitekim yapılan NATO manevralarına dikkat ederseniz bunlar, genellikle denizden Türkiye'ye çıkarma ya da havadan indirme hareketleridir ve birkaç defa da NATO'nun Amerikan ve İngiliz yetkilileri bir atom savaşında Türkiye'nin büyük merkezlerinin nükleer silahlara ilk hedef olacağını, özellikle Kuzey Türkiye'nin radyoaktif bir saha haline geleceğini açıkladılar. Demek ki, NATO bu stratejide olduğu için Türkiye'yi Rusya ile savaş halinde ilk andan itibaren koruma mekanizması değildir. Oysa biz Türkler için Amerika'nın stratejik hesapları vız gelmelidir. O, daha sonra, bilmem şu pozisyon olacak, sonradan kurtarırım, falan diye Türkiye'yi feda etmeye kalkarsa, biz buna nasıl razı olabiliriz? Çünkü ne olursa o ilk anlarda olacaktır. O ilk anlarda bizim büyük merkezlerimiz yerle bir olacaktır. O ilk anlarda Türkiye bir radyoaktif bölge haline gelecektir. Milyonlarca insanımız o ilk anlarda ölecektir. Biz bir ulusal Hükümet olarak Türkiye'yi ancak her taraftan genel saldırıya karşı, ilk saldırı anından itibaren, bütün gücümüzle savunmak zorundayız. Stratejik çekilmeler, sonradan kurtarmalar bu ülkenin savunması bakımından göze alınabilecek hesaplar değildir. Amerika böyle hesaplayabilir ve o kendi çıkarları bakımından haklıdır. Ama biz Türkler böyle bir stratejiye nasıl razı olabiliriz?

Kaldı ki, kuramsal stratejik inceleme bakımından öne sürdüğüm bu durum Kıbrıs krizinde somut olarak önümüze çıkmıştır. Johnson mektubunda açık olarak şunu söylemiştir: Siz Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunursanız ve Sovyetler size karşı çıkarsa, NATO üyesi ülkeler Türkiye'ye yardım edip etmeme konusunu düşüneceklerdir. Daha bir atom savaşı falan olmadan, Kıbrıs sorununda açıkça söylüyor: Sovyetler size saldırırsa biz düşünürüz. NATO ülkelerinin düşünmesi demek, Amerika'nın düşünmesi demektir ve bunu bir tehdit olarak kullanıyor. Bu bakım-

dan NATO bizi otomatik olarak korurmuş. Bu ilk görüşte sanıldığı gibi geçerli bir iddia değildir.

Jeopolitik durum deniyor. Jeopolitik durum, madem ki yanımızdaki komşu devlet gerek ekonomik, gerekse askeri bakımdan bizimle kıyas edilmeyecek kadar kuvvetli bir devlettir, ona karşı Amerika'ya sığınıp, onun tahrik edici üslerinin ülkemizde kurulmasına izin vereceğimiz yerde, Atatürk devrinde olduğu gibi, hiçbir askeri ittifaka girmeyerek, iyi komşuluk ilişkileri geliştirmek gerekir. Sovyetler'e karşı bağımsızlığımızı koruyacağız derken, bu bağımsızlığımızı Amerika'ya karşı yitirmişiz. Bir ülkenin bağımsızlığı bütün devletlere karşı korunur. Birisine karşı korunurken diğerine taviz verilmez. Ondan sonra da savunma için yapıyoruz demişiz. Savunma için de öyle üsler vermişiz ve öyle ayrıcalıklar tanımışız ki, bu defa o üsler, o ikili anlaşmalar Sovyet Rusya'nın kendi üzerimize düşmanlığını çekecek hale gelmiş. Burada kaç defa belirtildi, bu iki uçak konusu, Lübnan'a buradan yapılan yardımlar, 1965'in Aralık ayında Samsun'da düşen Amerikan uçağı sorunu, bütün bunlar bir anlaşmazlık başlangıcı olur ve bu anlaşmazlık büyüyerek daha geniş bir anlaşmazlık yolunu açardı ve biz kendimizi koruyacağız derken, bu üsler ve ayrıcalıklar yüzünden, hiç istemediğimiz halde ve irademiz dışında bir savaşa sürüklenmiş olurduk.

Kaldı ki, bu NATO stratejisi içinde olmamız, bizi bir başka bakımdan da tehlikeye düşürüyor. Türkiye'nin dışında bir başka bölgede bir anlaşmazlık ve bu anlaşmazlıktan dolayı bir üçüncü dünya savaşı çıksa, örneğin Vietnam'dan dolayı çıksa, biz böyle bir ittifak içinde olmazsak, Vietnam dolayısıyla Sovyetler Birliği'yle Amerika arasında çıkacak bir savaşın dışında kalabiliriz. İkinci Dünya Savaşında olduğu gibi, üçüncü dünya savaşında da kalabiliriz. Oysa bu ittifak ve stratejinin içinde olunca, isterse üçüncü dünya savaşı, diyelim ki, Türkiye ile hiç ilgisi olmayan Vietnam dolayısıyla çıkmış olsun, ne olacak? Amerika diyecek midir "Benim Rusya ile savaşım Vietnam'dan dolayıdır. Onun için Türkiye'deki üsleri Rus şehirlerini bombalamak için kullanmayacağım." Yok efendim, bu dünya savaşıdır. Elbette ki Vietnam dolayısıyla de bir dünya savaşı çıkarsa, Rusya'yı bir an önce alt etmek için Türkiye'deki füze üslerini harekete geçirecek ve Sovyetler'e oradan saldıracaktır. Ve bunun karşısında da Ruslar, asıl anlaşmazlık ve savaş bölgesi Vietnam olduğu halde, bizi hedef tutacaklar ve onlar da nükleer füzelerini bize göndereceklerdir. Ya da dünya çapında üçüncü bir dünya savaşı çıkacak, Vietnam dolayısıyla Türkiye'nin hiç de ilgisi olmadığı halde, Sovyetler "Türkiye'deki füzelerle Amerika bize saldırmadan biz onlardan önce harekete geçerek onların üslerini vuralım" diyecekler ve Türkiye'ye nükleer silahlarını gönderecekler. Görülüyor ki, bu strateji bizi bir de böyle bir tehlikeyle karşı karşıya getiriyor. Türkiye ile hiç ilgisi olmayan bir anlaşmazlık yüzünden, dünyanın bir başka bölgesindeki anlaşmazlık yüzünden Amerika ile Sovyetler arasında çıkacak bir nükleer savaşta biz bu ittifakın içinde olduğumuz için, hiçbir çıkarımız olmadığı halde içine gireceğiz, şehirlerimiz ve ülkemiz radyoaktif hale gelecek, milyonlarca insanımız ölecek.

Askeri blokların artık devri geçmekte olduğu, değil yalnızca Batı Avrupa çevrelerinde, Amerikanın kendisinde bile ileriye sürülmektedir. NATO ve VARŞOVA Paktları zamanındaki koşullar gibi değil, koşullar. Ve hatta NATO Konseyinin yaz başlarında yaptığı toplantıdan sonra yayınlanan bildiride -ki bundan Sayın Dışişleri

Bakanımız da Meclisimizde söz etmişti- “Doğu ile Batının birbirine yaklaştırılması ve Avrupa’nın ikiye ayrılmasına son verilmesi NATO’nun başlıca hedefidir” anlamına gelen hükümler vardır. Bu hüküm NATO bildirisine belki de bir derecede taktik için konmuştur, De Gaulle’e liderliği kaptırmamak için. Ama bunun altında gerçek payı vardır. Çünkü Amerika’nın ileri gelen çevrelerinde, basınında artık askeri bloklar devri geçmiştir, NATO Sovyetler’e karşı etkin bir silah olmaktan çıkmıştır, şimdi sorun Avrupa’nın ikiye bölünmesini, Almanya’nın ikiye bölünmesini ortadan kaldırmak ve bir Birleşik Avrupa yaratmaktır deniyor. Karşı taraftan da, Varşova Paktı devletleri aralarında da askeri blokların devri geçtiği görüşleri belirtiyor. Hatta Varşova Paktı devletlerinden, Sovyetler’in kendisinden, karşılıklı olarak bu askeri paktların, yani NATO ve Varşova Paktlarının tasfiyesi önerileri gelmiştir.

Türkiye’nin güvenliği söz konusu olurken iki noktayı biz ulusal çıkarlarımız açısından göz önünde bulundurmak zorundayız. Birincisi: Türkiye’yi, bu vatanın öz evlatları olarak, her nereden gelirse gelsin her saldırıya karşı, saldırının ilk anından itibaren, bütün gücümüzle savunmak zorundayız. Türkiye nükleer bir devlet olmak şöyle dursun, Fransa, İtalya düzeyinde dahi büyük bir devlet değildir. Türkiye ancak yurt savunması savaşları verebilir. Yurt savunması savaşlarıysa böyle nükleer silahlara dayanan, dünya stratejisine göre yapılan savaşlar değildir. Yurt savaşları ulusal stratejiye göre yapılır ve kullanılan savaş teknikleri ve taktikleri de büsbütün ayrıdır. Yurt savaşları ulusal kuvvetlerin, ulusal ordunun halkla sıkı bir dayanışması yoluyla yürütülür. Bu bakımdan biz savunmamızı, hangi taraftan gelirse gelsin, her saldırıya karşı ilk andan itibaren savunmak, ulusal bir stratejiye dayandırmak, Silahlı Kuvvetlerimizle, halkın savunma gücünü koordine etmek, kaynaştırmak suretiyle yapabiliriz.

İkincisi, Türkiye, Sovyetler Birliği tarafından bir saldırıya maruz kalır mı kalmaz mı derken, bunu bugün dünyadaki kuvvetler ilişkileri ve denge bakımından değerlendirmek gerekir. Hep bildiğiniz gibi, Sovyetler Birliği ısrarla barış içinde bir arada yaşamak politikasını güdüyor. Amerika ile anlaşmazlık çıkarmaktan kaçınıyor. O kadar kaçınıyor ki, Vietnam sorununda Amerika’ya karşı olduklarını belirttikleri halde, Hanoi’ye askeri yardımda buldukları halde, bu savaşa doğrudan doğruya müdahale etmiyorlar. Hatta Vietnam’da Amerika’nın doğrudan doğruya askeri müdahalesi, bombardımanları başladığı zaman, dikkat çekicidir, Sovyet Rusya Süveyş Kanalında aldığı mutlak ve kesin durumu almadı ve yine bombardımanlar dolayısıyla açıklamalarda bulundu, yardımı arardı. Ama örneğin Silahsızlanma Konferansında Sovyet delegesi kalktı ve oradaki Batılı gözlemcilerin hayreti karşısında, “Biz Vietnam savaşında Amerika’ya karşıyız ama Vietnam sorununun başka alanlardaki ilişkilerimizi bozmasına izin vermek niyetinde değiliz” dedi ve silahsızlanma görüşmelerine devam ettiler. Şimdi Vietnam gibi bir konuda dahi Amerikanın karşısında kesin durum olarak doğrudan doğruya müdahale etmekten çekinen Sovyet Rusya durup dururken Türkiye’ye saldırarak başını belaya sokmak ister mi? *(Başkan konu dışına çıktığını söyleyerek uyarıyor.)*

Sözlerimin başında da söylediğim gibi, gerek Kıbrıs konusunda, gerekse İki-İli Anlaşmalar ve Amerikan üsleri konusunda Hükümetin izlediği politika bu çok yaşamsal sorunumuza çözüm getirecek nitelikte değildir. Bunun ağır sorumluluğu

vardır. Bu sorumluluk, bir kere, tarih karşısında bir sorumluluktur. Ulusal egemenliğimizle, bağımsızlığımızla, hatta bir üçüncü dünya savaşı olasılığı karşısında var olup olmamamızla ilgili, bu kadar önemli konularda hata yapmış olmanın tarihi sorumluluğu vardır. Ama sorun, tarihi bir sorumluluk olmaktan da ötedir. Biz bugünkü dünya koşulları altında bir üçüncü dünya savaşına irademiz dışında ve çıkarlarımıza aykırı olarak girmek tehlikesiyle karşı karşıyayız. Vietnam konusyla kamuoyumuz ve hatta Hükümetimiz pek ilgileniyor görünmüyor. Fakat bugün bu sorundan dolayı bir dünya savaşı tehlikesi çok acil ve ciddi olarak vardır ve bu tehlike gerçekleşirse, o zaman Vietnam sorunu bizi hiç ilgilendirmediği halde bu İkili Anlaşmalar, Amerikan üleri, NATO ittifakı dolayısıyla biz kendimizi böyle bir üçüncü dünya savaşında, ilk hedef durumunda göreceğiz.

Bu bakımdan, sorumluluk yalnızca tarihi bir sorumluluk değil, milyonlarca halkımızın çocuğuyla, kadını, ihtiyarıyla can güvenliği sorunu ve bunun sorumluluğudur. Kaldı ki, bu sorumluluk son zamanlarda yeni bir nitelik de kazanmaktadır. Bu anlaşmaların metinlerine bakarsak, daha 1945'te yapılan ilk anlaşmaya bakarsak, bunların nasıl iç işlerimize müdahale, egemenlik haklarımıza müdahale olduğu açık bir şekilde çıkmaktadır. Örneğin 1945 anlaşması askeri malzeme ve bilgi yardımı anlaşmasıdır. Tamamen askeri teknik bir anlaşma. Fakat bakıyorsunuz sonunda birdenbire bir madde. Bu teknik malzeme anlaşmasına ne gibi bir madde girdi sanıyorsunuz? Gümrüklerin indirilmesi, mal değişimi serbestliği, istihdamın serbestliği.

İkinci anlaşma 1946'da yapılmış. Bu da 10 milyon dolarlık bir Kredi Anlaşması. Amerika'nın ihtiyaç fazlası, yani hurda malzemesini satın almak için bize 10 milyon dolar kredi veriliyor. Sonra bu anlaşmada, sırf bir askeri malzemenin alınabilmesi için yapılan Kredi Anlaşmasında hiç bu konuyla ilgili olmayan maddeler karşımıza çıkıyor. Bakıyorsunuz, karşılık fon denilen fon yaratılmasına gidiliyor. Bu para Amerika'nın emrinde olacak ve Amerika bu paraları kendi isteğine göre kültürel ve insani amaçlarla kullanacaktır deniyor. Kimin kültürünü yaymak için kullanacaktır Amerika bunu? Herhalde Türk kültürünü yaymak için değil. Niye bir askeri malzeme kredisine böyle maddeler sokulmuştur? 1947 Anlaşmasını alırsınız öyledir, 1948 Anlaşması öyledir. Uzatmamak için ayrıntıya girmiyorum. Askeri yardım, şu yardım, bu yardım, araya hiç bu konularla ilgisi olmayan ekonomik ve kültürel ayrıcalıklar getiren hükümler konmuştur ve bunların hepsi, 1950'den önce yapılmıştır. Kaldı ki, daha 1947 yılında, gerçi o zaman Türkiye İşçi Partisi yoktu ama, bu anlaşmaların Türkiye'nin egemenliğine, bağımsızlığına hanel getireceğini anlayan, gören ve yazan insanlar vardı.

Burada elimde 5 Nisan 1947 tarihli bir gazete var. 1947 Anlaşmasının imzalanmasından üç ay önce yayınlanmış. Yazının başlığı "Her şeyden önce bağımsızlık" yazan da Mehmet Ali Aybar. Daha anlaşmalar yapılmadan çıkan haberler üzerine bu İkili Anlaşmaların bizim bağımsızlığımızı nasıl zedeleyeceği bu yazıda anlatılmıştır. Fakat, diyelim öyle bir iki yazı ile iş anlaşılmasın, devleti idare eden insanlar da 1945'ten bugüne kadar bu İkili Anlaşmaların ne gibi sonuçlar doğuracağını önceden göremediler, böyle bir hataya düştüler. Gerçi, devleti idare etmekle sorumlu olanlar böyle hatalardan arınmış olmalıydılar. Ve bunlar anlaşılması, doğuracağı sonuçların tahmin edilmesi zor anlaşmalar değildir. Hükümler meydanda. Fakat diye-

lim ki öyle oldu. Ama bu son yıllarda yapılan açıklamalardan sonra İkili Anlaşmaların ulusal bağımsızlığımıza aykırılığı, egemenliğimize aykırılığı üzerinde yazılanlar çizilenler, bu Mecliste partimizin söyledikleri, bildiriler ve radyo konuşmalarında söylenenlerden sonra hâlâ bu yanlış yolda ısrar edilirse, hâlâ durumun düzeltilmesine gidilmezse, o zaman sorumluluk, bir hata sorumluluğu olmaktan çıkar (*AP sıralarından: “Son olarak yapılan anlaşma var mı?”*) Anlaşmaların devamı yeterli. Bu anlaşmalar ortadan kaldırılmalıdır. Sorun yalnızca boşluğun doldurulması değildir. Uzun uzun inceledik, bağımsızlık ve egemenlik halklarımızla asla uzlaşmayan anlaşmalardır. Bir de bizi fiilen bir atom savaşı tehlikesiyle karşı karşıya getiren anlaşmalardır. Bu kadar açıklamalar, uyarılar yapıldıktan sonra hâlâ bu yanlış politikaya devam edilirse, o zaman artık sorumluluk bir hata sorumluluğu olmaktan çıkar, ulusal çıkarlarımıza, bağımsızlığımıza bir ihanet suçu halini alır. Konu çok vahimdir. Bundan dolayı mutlaka Hükümete sorumluluğunu hatırlatmak, sorunun ağırlığını anlatmak ve bu yanlış yoldan dönerek, Atatürk’ün Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında izlediği gerçekten bağımsız, askeri ittifaklara girmeyen, Türkiye’nin çevresinde bir güvenlik kuşağı yaratan, Türkiye’nin savunmasını kendi endüstri ve ulusal stratejisine dayandıran politikaya dönmesi için Meclis olarak elimizden gelen etkiyi göstermeliyiz. Bunun için de gensoru gündeme alınmalıdır.

- (1) *The United States Logistics Group (Birleşik Devletler Lojistik Grubu), Amerikalıların Türkiye’deki askeri faaliyetlerini bir merkezden yürütmek üzere 15 Mayıs 1955’te kurulan askeri birim. Yalnız askeri grupları değil, bunların sivil bağlantılarını da kapsıyordu.*
- (2) *Tempeyn: Türkiye’deki Amerikalıların askeri malzeme dışındaki ihtiyaçlarını karşılayan şirket.*

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 271-291